

Umhverfis – og auðlindaráðuneytið
Skuggasundi 1
150 Reykjavík

Reykjavík 21. desember 2018
UST201811-264/E.B.S.
09.00

Efni: Samráðsgátt – mál nr. S-237/2018. Stofnun þjóðgarðs á miðhálandi Íslands

Vísað er til beiðni, er barst þann 26. nóvember sl., um umsögn um textadrög fyrstu tveggja verkefna þverpólitískrar nefndar sem vinnur að stofnun þjóðgarðs á miðhálandi Íslands: Greiningu tækifæra með stofnun þjóðgarðs á byggðapróun og atvinnulíf og tillögur að helstu áherslum í atvinnustefnu.

Athugasemdir Umhverfisstofnunar eru eftirfarandi:

Umhverfisstofnun telur að í textadrögum nefndarinnar séu að mörgu leyti talin upp góð markmið og fjölmörg atriði eru þar nefnd sem munu skipta máli þegar kemur að stofnun þjóðgarðsins. Ljóst er að þeir eru margir sem hafa hagsmuna að gæta af hálandinu. Hins vegar er ljóst af drögunum að nánari greining og umfjöllun um afmörkun svæða og gerð verndaráðstafana skortir. Á það einnig við um fleiri þætti, svo sem hvar æskilegt er að fara í slíkar ráðstafanir.

Líkt og fram kemur í drögunum er markmiðið með stofnun þjóðgarðs á miðhálandinu að vernda náttúrulegt vistkerfi, jarðminjar, landslag og menningarminjar og ná utan um skilgreind náttúruverðmæti á heildstæðan hátt. Friðlýsing þjóðgarða lýtur að vernd afmarkaðs svæðis sem varðar almenning miklu og við alla ákvarðatöku, áætlanagerð, framkvæmdir og athafnir ber að taka mið af þeirri vernd sem svæðið í heild sinni nýtur.

Umhverfisstofnun tekur undir það að huga þurfi að öryggisþáttum og að við stefnumörkun alla skuli stefnt að sjálfbærni svæðisins. Stofnunin telur jafnframt að greina þurfi hvers konar ferðamennsku og upplifun sóst er eftir á þessu svæði, enda kallar mismunandi form uppbyggingar á mismunandi tegundir ferðamanna og mismunandi upplifun. Hvað varðar spurningar eins og *hver er staðarandinn?* lítur stofnunin svo á að hér sé ekki síst verið að vísa til hinna óbyggðu víðerna hálandisins hvar ferðmenn gera þær væntingar að fá að upplifa kyrrð og fámenni í náttúru sem hefur fengið að þróast eftir sínum eigin lögmálum án íhlutunar mannsins. Við allar framkvæmdir er mikilvægt að taka mið af þessu.

Samkvæmt skilgreiningu náttúruverndarlaga nr. 60/2013 nær hugtakið óbyggð víðerni yfir svæði í óbyggðum sem er að jafnaði a.m.k. 25 km² að stærð eða þannig að hægt sé að njóta þar einveru og náttúrunnar án truflunar af mannvirkjum eða umferð vélknúinna

farartækja og í a.m.k. 5 km fjarlægð frá mannvirkjum og öðrum tæknilegum ummerkjum, svo sem raflinum, orkuverum, miðlunarlónum og uppbyggðum vegum, sbr. 19. tl. 5. gr. laganna.

Umhverfisstofnun telur að þegar ákvarðanir eru teknar um nýtingu hálandisins sé nauðsynlegt að átta sig á því hlutverki sem svæðið gegnir fyrir ferðamennsku og útivist og að við stjórnun víðerna skuli miða að því að varðveita og viðhalda þeim sérstöku gæðum sem einkenna þau sem og aðgreina notkun víðerna frá annars konar notkun lands. Umhverfisstofnun lítur svo á að við stjórnun víðerna þurfi að taka mið af því að víðerni eru þau svæði þar sem umhverfinu hefur minnst verið raskað af mannavöldum. Innviðir þurfa því að falla vel að umhverfi sínu og setja verður ramma um það hvernig innviðir eigi að vera í þjóðgarðinum með tilliti til þess að þeir hafi sem minnst áhrif á staðarandann.

Stofnunin tekur undir að þróun á aðstöðu fyrir ferðamenn, vega og annarra mannvirkja þurfi að taka mið af þolmörkum. Að mati stofnunarinnar er mikilvægt að þolmörk verði greind og að tekið sé tillit til þeirra í stefnumótun og áætlanagerð varðandi þjóðgarðinn, ekki síst til að stuðla að sjálfbærri þróun ferðapjónustunnar á miðhálandinu. Að mati Umhverfisstofnunar er nauðsynlegt að skipuleggja mismunandi svæði miðhálandisins og ferðamennsku á þeim með tilliti til þolmarka og að skipuleggja þurfi stýringu á umferð í samræmi við þetta.

Þá tekur Umhverfisstofnun undir það að ígrunda þurfi vandlega aðgengi að þjóðgarðinum og mögulega uppbyggingu þar sem uppbygging innviða gæti stangast á við varðveislur víðerna. Þess vegna þarf að setja skýra reglur um hvernig uppbyggingu skuli háttáð og hvar hún eigi að verða.

Umhverfisstofnun tekur jafnframt undir að það gæti verið mjög mikilvægt að beita ítölu til þess að fjöldi ferðmanna ógni ekki náttúru miðhálandisins. Þá tekur Umhverfisstofnun undir það að huga þurfi að sjálfbærniþættinum með því að nýta sem kostur er krafta vinnuafis af svæðinu og byggingarefni sem ekki er sótt langt að. Stofnunin telur jafnframt að setja þurfi stefnu og reglur um hvernig megi ná fram sjálfbærniþættinum við framkvæmdir. Einnig bendir stofnunin á að m.a. væri hægt að nýta Svansmerkið við val á efniviði.

Einnig tekur Umhverfisstofnun undir að tryggja þurfi yfirsýn yfir umsjón svæðisins og að nauðsynlegt sé að fullnægjandi landvarsla verði byggð upp. Stofnunin telur að fara þurfi fram greining á því hve marga landverði þurfi til þess að landvarslan sé fullnægjandi og mikilvægt er að slík landvarsla verði tryggð strax frá upphafi. Umhverfisstofnun telur einnig að uppbygging á undirstöðu innviðum, s.s. salernum, skuli koma til skoðunar strax í upphafi ferlisins en ekki á síðari stigum.

Í tillögunum eru jurtir nefndar sem dæmi um auðlindir á miðhálandinu sem nýta má til framleiðslu. Stofnunin bendir á að þörf er á yfirsýn um jurtanýtingu og stýringu, til að koma í veg fyrir rýrnun og/eða óafturkræfa hnignun. Þá má ætla að aðgengi heimamanna að nýtingu þessa gangi framur aðgengi annarra.

Umhverfisstofnun tekur ennfremur undir þau sjónarmið nefndarinnar að við allar athafnir og framkvæmdir á miðhálandinu þurfi að byggja á varúðarreglu 9. gr. náttúruverndarlaga. Stofnunin telur ekki síður ástæðu til að markmið 1.-3. gr. laganna sem og aðrar

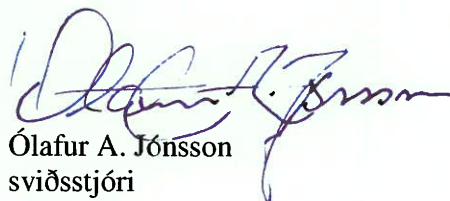
meginreglur II. kafla náttúruverndalaganna séu hafðar að leiðarljósi við alla stefnumótun, áætlanagerð, athafnir og framkvæmdir á svæðinu, þannig að á öllum stigum sé gætt yfstrustu varúðar svo að náttúru svæðisins verði ekki spillt og að ákvarðanir séu byggðar á vísindalegri þekkingu á verndarstöðu og stofnstærð tegunda, útbreiðslu og verndarstöðu vistgerða og vistkerfa og jarðfræði landsins sem og að tekið sé mið af því hver áhrif ákvarðana munu verða á þessa þætti. Þá bendir Umhverfisstofnun á að mikilvægt er að áhrif á náttúru svæðisins séu einnig metin út frá heildarálagi svæðisins eða þess álags sem svæðið kann að verða fyrir. Þá er mikilvægt að við töku ákvarðana sé horft til þess að unnt verði að skila náttúru þessa mikilvæga svæðis til komandi kynslóða í sama eða betra horfi en núverandi kynslóð tók við henni.

Að endingu áréttar Umhverfisstofnun mikilvægi þess að við stefnumótunina og áætlanagerð verði gætt að samráði við hagsmunaaðila, almenning og frjáls félagasamtök sbr. Árórsamninginn.

Virðingarfyllst,

Eva B. Sólán Hannesdóttir
lögfræðingur

Ólafur A. Jónsson
sviðsstjóri